

Seletuskiri

Valga Vallavolikogu määruse „Valga valla 2023. aasta eelarve“ eelnõu juurde

Valga valla 2023. aasta eelarve koostamisel juhendatakse Valga valla arengukavast ja eelarvestrateegiast aastateks 2023–2027, Rahandusministeeriumi juhendmaterjalidest, kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seadusest, Valga valla finantsjuhtimise korrast ja teadaolevatest majandusprognosidest.

Käesolev eelarve on koostatud üheks eelarveaastaks 01.01.2023–31.12.2023. Eelarve on koostatud tekkepõhisel printsiibil, mis tähendab, et selles kajastatakse tehingud vastavalt nende toimumisele, sõltumata sellest, millal nende eest raha laekub või välja makstakse. Eelarve esitlusvaluutaks on euro.

Valga valla 2023. aasta eelarve koostamisel oli prioriteediks hallatavate asutuste töötajate palgatõus ning 2022. aastal alustatud ehitusobjektide lõpetamine.

Vallaeelarve koostamisel osutus suurimaks väljakutseks 2019–veebruar 2021 ellu viidud projekti Est-Lat 51 "Valga-Valka kaksikliinna keskuse arendus" finantskorrektsiooni otsus summas 340 513,66 eurot.

Makromajanduslikud eeldused

Rahandusministeeriumi suvise prognoosi kohaselt oli majanduskasv 2022. aasta esimeses pooles veel võrdlemisi heas seisus, aga aasta teise poolde prognoositi juba majandusaktiivsuse nõrgenemist. Majanduskasv 2022. aastal tervikuna jääb 1% juurde ning 2023. aastaks prognoositakse majanduskasvuks 0,5%. Hüperinflatsioon, mida näeme Eestis alates 2022. aasta suvest, on suurel määral vähendanud elanike ostujõudu, aga ka ettevõtete ja kohalike omavalitsuste toimetulekut. Prognoosi kohaselt jääb tarbijahindade kiireim tõus 2022. aasta lõppu (aasta keskmine 19,5%). 2023. aastast näeb Rahandusministeerium juba ette inflatsiooni taandumist ühekohaliseks ja pidurdumist 2023. aasta lõpuks, mis aasta keskmisena annab ca 6,7% hinnatõusu. Seda eeldusel, et energiakriis laheneb ja uusi üllatusi kättesaadavuses ei ilmne.

Ülikiire hinnatõus on vedanud hoogsalt palgakasvu (2022. aastal keskmiselt 11%), järgmiseks aastaks ennustatakse palgakasvu taandumist juba 7,5%-ni ja edaspidi tavapärase 4 – 5% juurde. 2023. aasta toob kaasa senisest kiirema pensionitõusu (keskmine pension kasvab 18,3%), alampalga kasvu seniselt 654 eurolt 725 euroni (tõus 10,9%) ning õpetajate miinimumpalga kasvu 1412 eurolt 1749 euroni (tõus 23,9%). Keskmine palk kasvab prognooside kohaselt 1718 eurolt 2022. aastal 1845 euroni 2023. aastal.

Tööjõuturu taastumine koroonakriisist on olnud oodatust parem, erandiks majutuse ja toitlustamise valdkond, kus kriisieelset hõivet ei õnnestunud saavutada. Suvekuudel hakkas aga tööpuudus kasvama, mis osaliselt on tingitud Ukraina sõjapõgenike lisandumisest, aga ka ettevõtete tegevuste ümberstruktureerimisest ja kohandumisest kõrgete energiahindadega ja sellest tingitud sisendhindade kallinemisega. 2022. aasta kokkuvõttes on oodata tööpuudust 6% lähedale ning järgmisel aastal tagasihoidlikku kasvu 0,4 protsendipunkti võrra.

Valga valla sotsiaalmajanduslikud näitajad

Valga vallas oli 2022. aasta 1. novembri seisuga 15 433 elanikku, aasta alguse seisuga võrreldes on elanikkond suurenenud 54 inimese võrra (0,4%). Vanusegruppide lõikes on elanike arv suurenenud kõikides vanusegruppides, teistest suurem on kasv 7–18 aastaste ja eakate hulgas. Maksumaksjate arv 2022. aasta septembris oli Rahandusministeeriumi andmetel¹ 5971 inimest, aasta võrdluses on maksumaksjate arv vähenenud ligemale 100 inimese võrra (september 2021. a oli maksumaksjaid 6073). 2020. aasta märtsis alanud eriolukord tõi Valga vallas kaasa maksumaksjate arvu järsu languse ja ehkki mõningatel kuudel võib maksumaksjate arvus täheldada teatavat kasvu, ei ole näitaja jõudnud tagasi kriisieelsele tasemele. Keskmine väljamakse TSD deklaratsioonide alusel oli Valga vallas 2022. a septembris 1264 eurot, mis on 12% enam kui aasta tagasi. Endiselt on Valga valla palgatöötaja keskmine brutotulu üks madalamaid Eestis, 2022. aasta III kvartalis oli see Statistikaameti andmetel² 1194 eurot kuus, s.o Eesti keskmisest (1679 eurot kuus) 71%. Peamised ettevõtluse tegevusvaldkonnad Valga vallas on hulgi- ja jaekaubandus, põllu- ja metsamajandus, ehitus, muud teenindavad tegevused ja töötlev tööstus, mis seletab ka riigi keskmisest enam kui veerandi võrra madalamat palgataset.

Omavalitsus ise on piirkonnas oluline tööandja ja suurim tööjõumaksude maksja – Valga valla konsolideerimisgrupis töötab ligi kümnendik kogu valla tööealisest elanikkonnast. Selline mudel tähendab omakorda, et vald maksab iga kuu palgaelarvest raha välja rohkem kui sealt maksude kaudu tagasi laekub. Suhteliselt suur on ka Valga valla sõltuvus piirkonna suurimatest tööandjatest ja tööjõumaksude maksjatest (Valga Haigla AS, Atria Eesti AS, Gomab OÜ, M.A.S.I Company AS, Keil M.A OÜ, Laatre Piim AS, Valgamaa Kutseõppekeskus, Valga Depoo AS, Aclima Baltic AS ja Otolux AS). Läbi selle on ka valla enda tulubaas suures sõltuvuses nende üksikute piirkonna suurimate ettevõtete käekäigust.

Töötuna oli arvel 1. november 2022 seisuga 847 inimest (s.o 9,4% tööealistest inimestest), aasta tagasi oli töötuid veel 785.

1. PÕHITEGEVUSE TULUD

Tulude eelarve planeerimise aluseks on 2022. aasta tulude laekumine, planeeritud tegevused ja Rahandusministeeriumi koostatud prognoosid eelolevaks aastaks.

1.1. Maksud

Tabel 1. Maksutulud

	2021 täitmine	2022 eelarve	2023 eelarve	2023 vs 2022
Füüsilise isiku tulumaks	9 971 592	10 146 127	11 059 278	9,0%

¹ Rahandusministeerium. Kohalikud omavalitsused. Finantskorraldus. VMS graafikud, seisuga 27.11.2022.
URL: <https://www.fin.ee/riik-ja-omavalitsused-planeeringud/kohalikud-omavalitsused/finantskorraldus#finantsulevaated>

² Statistikaamet: Juhtimislaud, piirkondlik statistika, Valga vald. <https://juhtimislaud.stat.ee/et/piirkondlik-statistika-3/valga-vald-84>

Maamaks	380 574	381 000	381 000	0,0%
Reklaamimaks	12 677	13 000	13 000	0,0%
Maksutulud kokku	10 364 843	10 540 127	11 453 278	8,7%

1.1.1 Füüsilise isiku tulumaks

Füüsilise isiku tulumaksu laekumist mõjutab maksumaksjate arv, brutosissetulek ja riigi poolt omavalitsustele kehtestatav tulumaksu laekumise määr. Tulumaksu eraldati 2022. aastal omavalitsustele 11,96% maksumaksjate maksustatavast tulust, maksumäär jääb samale tasemel ka 2023. aastal. 2023. aasta eelarves on tulumaksu kasvuks prognoositud +9% võrreldes 2022. aasta eelarvega.

1.1.2 Maamaks

Maa maksustamise hind on Valga vallas sarnaselt suuremale osale omavalitsustest, olnud maksimumi lähedal – Valga vallas on kehtestatud maa maksustamise määraks 2,5% maa maksustamishinnast ja põllumajandussaaduste tootmiseks kasutusel oleva haritava maa ja loodusliku rohumaa maamaksu määraks 2,0% maa maksustamishinnast aastas. Maamaksu laekumine jääb 2022. aastal võrreldavale tasemele eelarvestatud summaga. 2023. a maamaksu on prognoositud samale tasemele 2022. aastaga. Käesoleval aastal leidis aset maade korraline hindamine, 2023. aastal uued hinnad maamaksu veel ei mõjuta, maa hind muutub alates 2024. aastast.

1.1.3 Reklaamimaks

Reklaamimaks on maks, mille osakaal valla eelarves on väike (alla 1% tulude mahust). Reklaamimaksu laekumiseks on 2023. aastaks planeeritud 13,0 tuh eurot.

1.2. Kaupade ja teenuste müük

Kaupade ja teenuste müügi kirjel on laekumised riigilõivudest, haridustegevusest, kultuuriasutuste tulud, spordiasutuste tulud, tulud sotsiaalalalasest tegevusest, elamu- ja kommunaalalasest tegevusest, üldvalitsemise-, metsa- ja renditulu.

Tabel 2. Kaupade ja teenuste müük

	2021 täitmine	2022 eelarve	2023 eelarve	2023 vs 2022
Riigilõiv	11 215	12 000	12 000	0,0%
Tulud haridusasutuste majandustegevusest	542 367	541 726	501 963	-7,3%
Tulud kultuuriasutuste majandustegevusest	43 616	73 133	50 152	-31,4%
Tulud spordiasutuste majandustegevusest	20 746	24 000	31 000	29,2%

Tulud tervishoiu- ja sotsiaalialasest tegevusest	392 997	507 688	335 220	-34,0%
Kommunaaltegevuse tulud	18 125	24 100	27 500	14,1%
Tulud keskkonnavalasest tegevusest	4 900	0	0	0,0%
Üldvalitsemise tulud	5 292	300	0	-100,0%
Metsatulu	92 541	75 000	180 000	140,0%
Õiguste müük	85	0	0	0,0%
Rendid jm	212 688	188 324	248 684	32,1%
Tulud kokku	1 344 572	1 446 271	1 386 519	-4,1%

Lisa tabelile 2. Haridus-ja kultuuriasutuste tulud majandustegevusest

Tulud haridusasutuste majandustegevusest	541 726	501 963	-7,3%
<i>Valga KHK huviringide õppetasad</i>	9 200	13 750	49,5%
<i>Valga Muusikakooli õppetasad</i>	29 400	33 000	12,2%
<i>Lasteaia kohatasud teistelt KOV- lt</i>	178 220	163 680	-8,2%
<i>Lasteaia kohatasud lapsevanematelt</i>	60 616	67 465	11,3%
<i>Lasteaia õppetasad lapsevanematelt</i>	33 592	44 980	33,9%
<i>Lasteaia toiduraha lapsevanematelt</i>	125 924	135 627	7,7%
<i>Üldhariduskoolide kohatasud teistelt KOV- lt</i>	102 606	40 293	-60,7%
<i>Üldhariduskoolide tulu õppekavavälisest tegevusest (Võru keele õpe Hargla Koolis ja Lüllemäe Põhikoolis)</i>	2 168	3 168	46,1%
Tulud kultuuriasutuste majandustegevusest	73 133	50 152	-31,4%
<i>Valga KHK piletitulu</i>	5 000	5 000	0,0%
<i>Valga kino piletitulu</i>	10 000	10 000	0,0%
<i>Tsirguliina Rahvamaja piletitulu</i>	500	500	0,0%
<i>Lüllemäe Kultuurimaja piletitulu</i>	500	500	0,0%
<i>Hargla Maakultuurimaja piletitulu ja pesupesemise teenus</i>	500	700	40,0%
<i>Valga Muuseumi piletitulu</i>	3 000	3 000	0,0%
<i>Valga Keskraamatukogu tasulised teenused (eraisikutele, maakonna raamatukogudele)</i>	1 948	2 352	20,7%
<i>Kultuuriürituste piletitulu</i>	36 585	13 000	-64,5%
<i>Laatade kohamaksud</i>	15 100	15 100	0,0%

Haridusasutuste majandustegevuse tuluna kajastatud koolitusteenuste müük teistele omavalitsustele on planeeritud lähtuvalt 2023. aastaks teadaolevatest õppekoha tasudest ja EHISE³ 10.11.2022 seisuga haridusasutustes olnud teiste omavalitsuste registrites olevate laste arvust (lasteaedades 31 last ja üldhariduskoolides 37 õpilast). Sama tulu liigi all kajastuvad ka tulud lasteaedade õppe- ja kohatasudest ning toiduraha vanemate poolt kaetav osa, Valga Muusikakooli õppemaksud ning Valga Kultuuri- ja Huvialakeskuse huviringide õppetasad.

³ Eesti Hariduse Infosüsteem

Haridusametuse majandustegevusest laekuv tulu on 2023. aastal väiksem seoses Valga Kaugõppegümnaasiumi sulgemisega 31.08.2022.

Kultuuriasutuste majandustegevuse tuluna on planeeritud muuseumi- ja kinopääsmed, kultuuriürituste piletitulu, laada kauplemiskoha tasud ning raamatukogu tasulised teenused, sh nii teenused füüsilistele isikutele kui ka teistele maakonna raamatukogudele. Kultuuriasutuse majandustegevus on pärast koroonakriisi hakanud taastuma. Lähtudes 2022. aasta eelarve prognoositavast täitmisest ning eeldusest, on 2023. aastaks prognoositud tulu summas 50,2 tuh eurot.

Spordiasutuste majandustegevuse tuluna on planeeritud spordihalli, keskstaadioni ja Jaanikese motokompleksi kasutamise eest laekuvad tasud. Sarnaselt kultuuriasutustele on ka spordiasutuste tegevus 2022. aastal taastunud viiruskriisi eelsele ajale. Hallatava asutuse Valga Sport teenuste uued hinnad on kehtestatud Valga Vallavalitsuse 04.11.2022 korraldusega nr 420 ja jõustuvad 1. jaanuaril 2023. aastal.

Sotsiaalalialase tegevuse tuludena on kajastatud Karula Hooldemaja hooldekodu teenuse müüki. Valga Vallavalitsuse 24.11.2022 määrusega nr 10 on kehtestatud Karula Hooldemaja kohamaksumuseks 1040 eurot kuus alates 01.01.2023. Sotsiaalalialase tegevuse tuludena on kajastatud ka Valga Perekeskus Kurepesa teenuste müük, sotsiaaltranspordi ning koduhooldusteenuse osutamisest laekuv tulu. Hallatava asutuse Valga Perekeskus Kurepesa teenuste hinnad on kehtestatud Valga Vallavalitsuse 09.11.2022 määrusega nr 9, määrus jõustub 1. jaanuaril 2023.

Kommunaaltegevuse tulude eelarve osas kajastuvad Valga sauna piletitulu ja Valga jaamahoon WC-teenuse tulud. Linnasaunas kehtivad alates 1. jaanuarist 2023 uued pileti hinnad vahemikus 0–4 eurot (kuni 7 a lapsed tasuta, täispilet 3–4 eurot). Raudtee- ja bussijaama üldkasutatava tualettruumi pileti hind tõuseb alates 1. jaanuarist 2023. aastal 0,50 euroni.

Metsatulu 2023. aastaks on planeeritud summas 180,0 tuh eurot, suurem tulu on prognoositud küttepuidude hinnatõusu ja puidu kokkuostu hindade ning müügi mahu suurendamise baasil.

Üüri ja renditulude laekumisena on planeeritud kõikides valla hoonetes ja hallatavates asutustes välja renditud pindadelt laekuv tulu (sh kommunaaltasud), samuti valla omanduses olevate korterite üüritulu ja Valga Põhikooli ujula kasutus. Tulude vähenemine on tingitud ujula remondiga seonduvalt laekuva tulu oodatav vähenemine. Üürituluse on lisatud ka Valga sotsiaalmaja Uus 14 üüritulu koos prognoositavate kommunaaltasudega.

1.3. Saadavad toetused tegevuskuludeks

Toetustena kajastatakse tasandus- ja toetusfondi summasid, nende hulka kuuluvad riiklik haridustoetus, toimetuleku- ja matusetoetus, asendus- ja järelhooldusteenuse toetus, toetus abivajadusega lastele teenuste korraldamiseks, huvihariduse toetus, toetus teedehoiule ja toetus rahvastikutoimingute korraldamiseks. Uue meetmena lisandub 2023. aastal pikaajalise hoolduse korralduse toetus ja KOV suurenenud energiakulude toetus. Toetusfondi eraldistest on 2023. aastal suurenenud haridustoetus, õpetaja töötasu alammäära muutusest tingituna (alates 01.01.2023 senise 1412 euro asemel 1749 eurot). Jätkub ka kultuurirahva toetusmeede kooliõpilaste õppekäikude toetuseks kultuuriasutustesse, toetusmäär õpilase kohta suureneb 2023. aastal 45%. Asendus- ja järelhooldusteenuse toetusmäär hooldatava kohta tõuseb 12%.

Teisalt väheneb koefitsient abivajadusega lastele teenuste toetuse puhul. Arvestuspõhimõtted jäävad samaks rahvastikutoimingute, alushariduse palgatoetuse, toimetulekutoetuse, matusetootuse ja kohalike teede hoiutoetuse osas. Oluliselt on vähenenud huvihariduse toetus.

Tabel 3. Riigieelarvest saadavad toetused⁴

	2022 eelarve	2023 eelarve	2023 vs 2022
Tasandusfond	3 874 250	4 194 598	8,3%
Toetusfond:	6 497 083	7 610 556	17,1%
haridustoetus	3 909 418	4 687 362	19,9%
huviharidustoetus	311 138	202 154	-35,0%
alushariduse palgatoetus	126 830	125 310	-1,2%
toimetulekutoetus	1 108 077	983 183	-11,3%
matusetootus	58 733	58 428	-0,5%
abivajadusega lastele teenuste korraldamiseks	34 678	44 114	27,2%
asendus- ja järelhooldusteenuse toetus	454 936	429 660	-5,6%
teedehoiuks	472 039	479 469	1,6%
rahvastikutoimingute korraldamiseks	21 234	19 960	-6,0%
pikaajalise hoolduse korralduse toetus	0	516 665	100,0%
KOV suurenenud energiakulude toetus	0	64 251	100,0%
Tasandus- ja toetusfondi eraldised kokku	10 371 333	11 805 154	13,8%

Lõplikke riigieelarvest saadavate toetuse summasid ei ole eelarve eelnõu esitamise ajaks täpselt teada, täpsustatud summade selgumisel korrigeeritakse vastavalt ka eelarvet.

Muude saadud toetuste all tegevuskuludeks on eelarves planeeritud Kultuuriministeeriumi toetus muuseumile (134,8 tuh eurot) ja raamatukogule (159,3 tuh eurot), Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumilt ühistranspordi toetus (25,0 tuh eurot), Siseministeeriumi

⁴ Tasandus- ja toetusfondi jaotus seisuga 31.01.2023

toetus projektile „Kodud tuleohutuks 2023“ (14,0 tuh eurot), Euroopa Liidu projektitoetus Europe Direct (34,2 tuh eurot) ning 145 eurot Rahandusministeeriumilt õppelaenu tasumiseks.

1.4. Muud tegevustulud

Muude tegevustuludena kajastatakse tulu loodusressursside kasutamisest ja vee erikasutustasu, samuti muu vara müük, mis jääb alla põhivara piirmäära. Väikevara müük on planeeritud summas 40,0 tuh eurot, laekumine vee erikasutusest 28,0 tuh eurot ja loodusressursside kasutamise tasu 3,5 tuh eurot.

2. KULUD

Tulenevalt üldisest majanduskeskkonnast ja laiapõhjalisest hinnatõusust on Valga valla 2023. aasta eelarve koostatud konservatiivselt. Kõikides valdkondades on tegevuskulude planeerimisel arvestatud võimalikke kokkuhoiu momente. Samas tuleb arvestada, et 2023. aastal suurenevad väljaminekud nii tööjõu- kui kommunaalkulude osas.

Vastavalt alampalga kokkuleppele tõuseb 2023. aastal töötasu alammäär – täistööajaga töötamise korral on töötasu miinimum senise 654 euro asemel 725 eurot. Samuti tõuseb 2023. aastal pedagoogide palga alammäär 1749 euroni ehk 23,9%. Haridusasutuste pedagoogilise personali palgakasv (sh juhtkond) on arvestatud protsentuaalselt sama palju kui tõuseb pedagoogide palga alammäär.

Kütte-, elektri- ja veekulu arvestuse aluseks on perioodi 2021–2022 tarbimine. Hüppeline energiahindade kasv 2021. ja 2022. aastal suurendavad märkimisväärselt hoonete ülalpidamiskulusid ka 2023. aastal. Vee- ja kanalisatsiooniteenuste hind on alates 1. juulist 2022 kehtiva tariifi kohaselt 4,104 eurot/m³ (hind koos käibemaksuga) üle kogu valla. Tsentraalse keskkütte hind tõusis 2022. aastal kahel korral, alates 4. detsembrist 2022 kehtib soojusehind 101,016 eurot/MWh (hind koos käibemaksuga), mis on aasta võrdluses ca 83% kallim. Vaadates Utilitas Eesti AS hinnakirjasid teistes võrgupiirkondades ja sisendina kasutatava hakkepuidu hinnatrende tulevikus, on 2023. aastal arvestatud täiendavalt 25% hinnatõusuga. Teiste kütteliikide puhul on ühikuhinna kasv arvestatud vahemikus 20–40%. Elektrienergia ühikukulu on arvestatud 2023. aastal keskmiselt 235 eurot/MWh eest, samuti on arvesse võetud võrguteenuse kallinemist 15% võrra 2022. aasta baasilt.

Muude kulude osas on lähtutud lepinguga võetud kohustustest, teadaolevatest hinnaindikatsioonidest ja teavitatud lepingumuudatustest. Kulud on planeeritud põhimõttel, et vald oleks ka edaspidi jätkusuutlik – kõik jooksvad kulud kaetakse aasta jooksul laekuvate tuludega.

Eraldatavates toetustest üle poole moodustavad sotsiaalabitoetused füüsilistele isikutele (peretoetused, toimetulekutoetused, puudega inimeste toetused, õppetoetused jm sotsiaaltoetused). Tegevuskuludeks eraldatakse toetust kultuurile, spordile, huviharidusele ja noorsootööle, samuti ühistranspordi korraldamiseks ning avaliku korra tagamiseks. Valitsussektorisse kuuluvate sihtasutuste tegevustoetuseks on eraldatud 2023. aastal 100,0 tuh eurot ja Milfesti korraldamist toetatakse 25,0 tuh euroga. Toetuste all on planeeritud veel liikmemaksud Eesti Linnade ja Valdade Liidule, MTÜ-le Valgamaa Ühistranspordikeskus ning teistele katusorganisatsioonidele (sh vallavalitsuse ja hallatavate asutuste liikmestaatuse eest). SA Valgamaa Arenguagentuuri tegevust toetatakse 2023. aastal 72,3 tuh euro ulatuses.

Muude kulude koosseisus on 2023. aastal reservfond summas 101,6 tuh eurot ja projektide reservfond 15,0 tuh eurot (väikesed projektid).

Tabel 4. Põhitegevuse kulude jaotus

	2021 täitmine	2022 eelarve	2023 eelarve	2023 vs 2022
Personalikulud (50)	12 183 170	12 996 020	14 281 457	9,9%
Majandamiskulud (55)	6 588 536	6 137 214	7 953 850	29,6%
Antavad toetused (41, 45)	2 186 670	2 135 509	2 604 363	22,0%
Muud kulud s.h. reservfond	4 963	76 900	118 550	54,2%
Kokku tegevuskulud	20 963 339	21 345 643	24 958 220	16,9%

Vastavalt KOFS-ile peab kohaliku omavalitsuse põhitegevuse kulud olema jaotatud vähemalt antavateks toetusteks ja muudeks tegevuskuludeks. Valga Vallavolikogule kinnitamiseks esitatavas eelarves on põhitegevuse kulud jaotatud lisaks tegevusalade lõikes.

2.1. Valitsemine e üldised valitsussektori teenused (tegevusalad 01111, 01112, 01114, 01600)

Tabel 5. Valitsemise kulude jaotus

	2021 täitmine	2022 eelarve	2023 eelarve	2023 vs 2022
Volikogu (01)	131 418	186 010	168 109	-9,6%
Vallavalitsus (01)	1 859 631	1 919 016	2 000 446	4,2%
Reservfond (sh projektide omaosalus) (01)	0	75 000	116 650	55,5%
Muud teenused (01)	61 272	126 350	162 802	28,9%
Valitsemine kokku	2 052 321	2 306 376	2 448 007	6,1%

Volikogu (tegevusala 01111) ja vallavalitsuse (tegevusala 01112) kulud on planeeritud lähtuvalt volikogu poolt kehtestatud valla struktuurist ja vallavalitsuse käsutuses oleva taristu ülalpidamise vajadusest. Telefonid on kulude kokkuhoiuks kontsernis. Siia on planeeritud kõigi valla teenistuste personali- ja majandamiskulud, IT-programmide arendused, valla sümboolikaga meenete soetamine, aukodaniku preemia.

Liikmemaksud (tegevusala 01600) on planeeritud vastavalt valla kuulumisest erinevatesse ühendustesse, siin kajastuvad 2023. aastal ka Europe Direct projektikulud (projektijuhhi töötasu koos maksudega ja majandamiskulu).

2.2. Päästeteenistused (tegevusala 03200)

Tegevusala alla on planeeritud Karula Vabatahtliku Tuletõrjeüksuse toetamine summas 3,0 tuh eurot, Siseministeeriumi toetus projektile „Kodud tuleohutuks“ summas 14,0 tuh eurot, millele lisandub vallapolne omaosalus 7,0 tuh eurot.

2.3. Avalik kord ja julgeolek (tegevusala 03600)

Avaliku korra tagamise finantseerimine ei kuulu omavalitsuse otsuste kohustuste hulka. Samas on vald huvitatud turvalisusest oma territooriumil. Sellel eesmärgil on 2023. aasta eelarves ettenähtud abipolitsei tegevuskulude sihtfinantseerimine kogusummas 3,5 tuh eurot ja valla territooriumi avalikus ruumis asuvate valvekaameratega seotud kulud summas 10,1 tuhat eurot. Selle tegevusala investeerimistegevuse kulueelarves on kajastatud mobiilse generaatori soetamine siseministeeriumilt saadud toetuse abil.

2.4. Majandus, keskkonnakaitse ning elamu- ja kommunaalmajandus (tegevusalad 04210, 04220, 04510, 04512, 04740, 05100, 05101, 05400, 06400, 06605)

Tabel 6. Majandusvaldkonna kulude jaotus

	2021 täitmine	2022 eelarve	2023 eelarve	2023 vs 2022
Majandus (04)	861 059	677 677	794 140	17,2%
Keskkonnakaitse (05)	694 810	554 993	1 080 500	94,7%
Elamu- ja kommunaalmajandus (06)	1 411 669	1 365 905	1 609 591	17,8%
Majandusvaldkond kokku	2 967 538	2 598 575	3 484 231	34,1%

2.4.1 Majandus

Majanduse eelarve sisaldab kulusid:

- maakorraldusele – munitsipaalmaade mõõdistamine, geodeetiliste uurimistööde läbiviimine, teostusmõõdistamised jms, aga ka kulusid planeerimisega seotud tegevustele (tegevusala 04210);
- metsandusele – valla metsade majandamine ning sellega seotud tööde tellimine ja järelevalve; metsatöölise töötasu (tegevusala 04220);
- teede ja tänavate korrashoiule ja remondile – kruusateede hõõveldamine, kruusa ja killustiku vedu, teetruupide parandus, kraavitus jne ning kulud liikluskorraldusele (tegevusala 04510);

- dotatsiooni ühistranspordi korraldamiseks (tegevusala 04512). Kulud on planeeritud tuginedes vallas seni tehtud kulutuste mahule, arvestades ka lepinguliste kohustuste kallinemist;
- üldmajanduslikele arendusprojektidele – planeerimine, Kesk 19 rekonstrueerimine jm väikeste projektide kulud (tegevusala 04740).

2.4.2 Keskkonnakaitse

Keskkonnakaitse sisaldab kulutusi prügi ja ohtlike jäätmete käitlemiseks, kohustusliku prügilate seire korraldamiseks, suurjäätmete kogumiseks (nii jäätmejaamas kui korraldatavates kogumisringides, tegevusala 05100). Siia kuuluvad teede ja tänavate aastaringse hoolduse kulud Valga linnas ja maapiirkondade talihooldus ning teeäärte niitmine suveperioodil summas 936,8 tuh eurot (tegevusala 05101). Siin kajastatakse ka valla haljastuse korraldamine ja puude hooldus (tegevusala 05400) summas 51,0 tuh eurot.

2.4.3 Kommunaalmajandus

Kommunaalmajandus sisaldab kulutusi tänavavalgustusele (tegevusala 06400) ja heakorrale, linnasauna, raudteejaama ja rannamaja ülalpidamise kulusid, kalmistute halduskulusid, hulkuvate loomade probleemi lahendamise kulusid ja loomade varjupaiga teenuse kasutamist, samuti vallahoolduse autopargi ülevälpidamise kulusid (tegevusala 06605). Siia kuuluvad ka kulud valla vara haldamisele – vara kindlustamine, valve, hooldus, käidukorralduse tellimine, vallale kuuluvate korterite haldamine, ekspertiiside tellimine, projektide hindamine, teadete avaldamine, ehitus- ja remondikäigu jäädvustamine jms.

2.5. Tervishoid (tegevusala 07600)

Tervishoiu eelarvesse on planeeritud Taheva piirkonna perearsti tegevuse toetamine.

Tabel 7. Tervishoiu kulud

	2021 täitmine	2022 eelarve	2023 eelarve	2023 vs 2022
Tervishoid	2 864	2 500	4 000	60,0%

2.6. Vaba aeg, kultuur ja sport (tegevusalad 08102, 08103, 08107, 08109, 08201, 08202, 08203, 08207, 08235, 08300)

Tabel 8. Vaba aeg, kultuur ja sport kulude jaotus

	2021 täitmine	2022 eelarve	2023 eelarve	2023 vs 2022
Sporditegevus ja spordirajatised (08)	522 553	529 717	612 953	15,7%
Noorsootöö, raamatukogu, kultuuriasutused ja -kollektiivid, muuseum, muinsuskaitse, kino, kirjastamisteenused - valla leht (08)	1 759 223	1 691 877	1 850 832	9,4%

Vaba aja üritused (kultuur- ja sport) (08)	153 060	221 097	183 843	-16,8%
Vabaaeg, kultuur, sport kokku	2 434 836	2 442 691	2 647 628	8,4%

2.6.1 Sport

Kuluvaldkonnas on kulud Valga Spordi majandamiseks (koos Jaanikese motokompleksiga), sportimisvõimaluste loomiseks ekstreemspordihallis ja vallas asuvatel erinevatel rajatistel, sh talvel uisuväljakute tegemine ning spordiklubide finantseerimine. Harrastusspordiklubide toetus, treeningtunnid, spordiklubide pearahad ja spordiklubide reserv on arvestatud samas summas 2022. aasta eelarvega.

2.6.2 Noorsootöö ja noortekeskused

Siin kajastatakse avatud noortekeskuse, mis ühendab kõiki ühinenud valdade noortekeskusi ülalpidamiskulusid. Muude toetuste all on planeeritud kulud noorte omaalgatuslikele projektidele.

2.6.3 Vaba aja üritused

Spordiürituste läbiviimiseks on arvestatud 29,5 tuh eurot ning kultuuriürituste korraldamiseks 154,3 tuh eurot, sealhulgas SA Tartu 2024 ees võetud lepingulised kohustused. Ürituste rahastamine sisaldab:

- esinejate transpordikulud, honorarid koos maksudega,
- külaliskollektiivide ja esinejate vastuvõtukulud (majutamine ja vajadusel toitlustamine, lilled jne),
- reklaamtrükiste kulud (tint, tahm, paber jne.),
- kutsete, voldikute, infolehtede tarbeks minev materjal,
- reklaamiga seonduv kulu (ajaleht, raadio, tänavaloosungid, materjalid jne),
- ürituste ruumide kujundamisega seotud kulud,
- vajadusel juurde tellitav heli-ja valgustehnika, rendid (lava, telgid jne.),
- fotojäädvustus,
- auhinnad, autasud, meened jne,
- tasu autorikaitsele,
- näituste, töötubade ettevalmistus- ja läbiviimiskulud.

Kultuurkapitali toetused lisanduvad kultuuriürituste ja hallatavate asutuste eelarvetesse aasta jooksul sihtotstarbeliste toetustena.

2.6.4 Kultuuriasutused ja -kollektiivid (tegevusalad 08201, 08202, 08203, 08207, 08235, 08300)

- Valga Keskraamatukogu ühendab kõiki vallas tegutsevaid haruraamatukogusid ja teenindab kogu maakonna raamatukogusid. Sellest tulenevalt aitab tema kulutusi osaliselt katta riik, eraldades vahendeid töötajate palkade osaliseks katmiseks ja teavikute soetamiseks. 2022. aastal oli toetus raamatukogule ca 143,0 tuh eurot. 2023. aasta eelarves on arvestatud toetusega summas 159,3 tuh eurot (tegevusala 08201).

- Valga vallas tegutsevad Valga Kultuuri- ja Huvialakeskus koos kinoga, Tsirguliina Rahvamaja, Lüllemäe Kultuurimaja, Hargla Maakultuurimaja. Valga Kultuuri- ja Huvialakeskuse ringides käib 30. november 2022. aasta seisuga 262 last. Huviringis õppimine on tasuline – 5 eurot huviringi eest ühes kalendrikuus (alates 1. septembrist 2023. aastal on planeeritud õppetasu tõsta 10 euroni kuus). Siin on kajastatud ka toetused MTÜdele, sh kultuurikollektiivide projektide omaosaluse katteks 10,0 tuh eurot, kogukondade arendamise (nn külaliikumise) projektitoetusteks 40,0 tuh eurot ja kultuurikollektiivide tegevustoetuseks summas 98,9 tuh eurot.
- Valga Muuseumi tegevust finantseeritakse suures osas Kultuuriministeeriumi tegevustoetusest summas 134,8 tuh, valla osalus muuseumi tegevuskuludes 2023. aastal on ca 20%. Muuseumide tegevusalaga kajastatakse ka tegevustoetust sihtasutusele Valga Isamaalise Kasvatuse Püsiekspositsioon summas 100,0 tuh eurot ning toetust militaarjaloo festivali läbiviimise kulude katteks summas 25,0 tuh eurot (tegevusala 08203).
- Valga raekoja kui muinsuskaitseobjekti ülalpidamiskulud ja kirikute tegevuse toetamine (tegevusala 08207).

2.7. Haridus (09110, 09212, 09510, 09600, 09601, 09800)

Tabel 9. Hariduse kulude jaotus

	2021 täitmine	2022 eelarve	2023 eelarve	2023 vs 2022
Alusharidus (09)	3 162 642	3 392 153	3 776 136	11,3%
Põhi- ja üldkeskharidus (09)	5 709 321	6 007 395	7 167 330	19,3%
Koolitoit (09)	365 649	393 180	450 270	14,5%
Huviharidus- ja huvitegevus (09)	1 032 536	1 130 523	1 082 764	-4,2%
Koolitransport (09)	0	0	5 000	100,0%
Muu haridus (haridusüritused)(09)	850	20 700	2 000	-90,3%
Haridus kokku	10 270 998	10 943 951	12 483 500	14,1%

2.7.1 Alusharidus

Valga vallas tegutseb 2023. aastal seitse lasteaeda, kus käib 10.11.2022 seisuga kokku 584 last, neist Valga valla lapsi on 550. Rahandusministeerium eraldab toetusfondi eraldist lasteaia õpetajate töötasude osaliseks katteks lasteaiaelaste laste arvu alusel, kellel on 10.11.2022 seisuga rahvastikuregistris märgitud elukohaks Valga vald. Nende laste arv on seisuga 10.11.2022 vähenenud 2 lapse võrra. Alates 1. jaanuarist 2023. aastal on vanemate poolt kaetav osa määr lapse kohta seotud Vabariigi Valitsuse poolt kehtestatud palga alammääraga, s.o 3% kehtestatud miinimumpalgast ja kehtib kõigis Valga valla lasteaedades (2023. aastal miinimum palk 725 eurot, lapsevanema osalustasu vastavalt 21,75 eurot).

Koolieelse lasteasutuse seadus sätestab, et lapse toidukulu lasteasutuses katab lapsevanem. Linnalasteaedade toitlustaja ütles hankelepingu erakorraliselt üles alates 03.11.2022. Maapiirkondade lasteaedades on toidupäeva maksumus praegu 1,72 eurot ja linna lasteaedades 5,35 eurot päeva kohta. Lasteaedade toitu doteeritakse osaliselt vallaeelarvest. Turutõrke tõttu ei ole leitud siiani riigihankega aktsepteeritava hinnaga linnalasteaedade toitlustajat. Vastavalt volikogu istungil sõlmitud kokkuleppele avaldatakse uus avalik riigihange. Kui hankega toitlustajat ei leita, tuleb vallal oma asutuste teenindamiseks avada linnas köök, mis eeldab täiendavate vahendite eraldamist lasteaedade toitlustamisele.

Lasteaiaõpetaja palk on arvestatud 90% õpetaja töötasu alammäärast, magistrikraadiga lasteaiaõpetaja töötasu on arvestatud samas määras üldhariduskooli õpetaja töötasu alammääraga. Tulenevalt 01.01.2023 kehtima hakanud pedagoogi palga alammäära muutusest tõusevad töötasud ka alushariduses. Õpetaja assistentide ja abide palgamäärad tõusevad 10% seniselt tasemelt, õpetaja abi palgamäärana arvestatud 825 eurot ja assistendil 15% võrra kõrgem ehk 949 eurot.

Alushariduse alla on eelarvestatud ka logopeedide palgafond, nende koolitus-, sõidu ja õppevahendite kulud.

Seadusest tulenevalt tuleb omavalitsusel tasuda ka enda elanike registris olevate, aga teistes omavalitsustes õppivate laste hariduskulud. Alushariduse teenuse ostuks on 2023. aasta eelarves planeeritud 93,2 tuhat eurot. Seisuga 10.11.2022 käis teiste omavalitsuste koolieelsetes lasteasutustes kokku 13 last. Arveldamine teiste kohalike omavalitsustega toimub igakuiselt nende poolt kehtestatud arvestuslike kohamaksumuste alusel.

2.7.2 Põhikoolid ja gümnaasiumid

Valga vallas on viis põhikooli – Valga Põhikool, Valga Priimetsa Kool, Tsirguliina Kool, Hargla Kool, Lüllemäe Põhikool ning Õru Lasteaed-Algkool, nende kulud kajastatakse tegevusala 09212 all. Siin on kajastatud ka Valga Gümnaasiumi õpilastele makstavad stipendiumid summas 12,0 tuhat eurot.

Seisuga 10.11.2022 õpib Valga valla põhikoolides kokku 1376 õpilast. Võrreldes eelmise aasta sama ajaga on õpilaste arv põhikooliastmes suurenenud 52 õpilase võrra. Õpilaste üldarv on aasta võrdluses vähenenud, sest Valga Kaugõppegümnaasium lõpetas tegevuse 31.08.2022.

Kõikidele põhihariduse päevases õppes õppivatele lastele on eelarves ette nähtud tasuta koolilõuna ning koolides jätkub koolipiima ja -puuvilja programm. Riigipoolne koolitoidu dotatsioon on 1 euro koolipäeva kohta. Tegelik kulu on koolide lõikes erinev tulenevalt sellest, milline on kehtestatud toidupäeva hind ja kas koolitoidu teenus ostetakse sisse või on selleks kohapeal mehitatud personal ja vastavad ruumid. Vahe makstakse kinni valla eelarvest (tegevusala 09601).

Õpetajate tasustamisel lähtutakse riigi poolt kehtestatud palga alammäärast (alates 01.01.2023 on see 1749 eurot). Kohaliku omavalitsuse poolt tasustatavate tugispetsialistide (logopeed, eripedagoog, sotsiaalpedagoog ja psühholoog) töötasu on arvestatud samas määras riikliku alammääraga.

Põhihariduse otsekulude alla on arvestatud ka sotsiaalpedagoogide palgafond ja nende koolituskulu.

Seadusest tulenevalt tuleb omavalitsusel tasuda enda elanike registris olevate, aga teiste omavalitsuste koolides õppivate laste hariduskulud. Seisuga 10.11.2022 oli Valga valla lapsi teiste omavalitsuste koolides 110, sh erikoolides ja gümnaasiumis käivad lapsed. Riiklik õppekoha tegevuskulu piirmäär, millega kohalikud omavalitsused arveldavad, on 2023. aastal 99 eurot kuus. Kui tegevuskulu maksumus mõnes koolis on väiksem piirmäärast, arveldatakse omavalitsuse poolt kehtestatud õppekoha tegevuskulu maksumusest lähtuvalt. Hariduskuludes osalemiseks on 2023. aastal eelarvestatud 132,0 tuh eurot. Need kulud on planeeritud vastavalt tegevusalale põhihariduse koodiga (09212).

2.7.3 Huviharidus ja huvitegevus

Selle tegevusala koodiga kajastatakse Valga Muusikakooli kulusid summas 699,3 tuh eurot. Seisuga 30. november 2022 õpib koolis 212 last ja 17 täiskasvanut. Muusikakoolis õppimine on tasuline – olenevalt õppemahust 10, 12 või 15 eurot, täiskasvanuõpe 25 eurot kuus. Uued hinnad on kehtestatud alates 1. septembrist 2023. aastal eelõppes 15–20 eurot kuus, põhiõppes 25 eurot kuus, stuudioõppes 10 eurot kuus, vabaõppes 25 eurot kuus ja täiskasvanuõpe 45 eurot kuus.

Sama tegevusalaga kajastatakse Valga Kultuuri- ja Huvialakeskuse huviringide õpetajate töötasu ja õppevahendeid summas 81,1 tuh eurot.

Huvihariduse ja -tegevuse all kajastatakse ka riigi poolt rahastatavat huvitegevust, mille esialgne summa on 202,15 tuh eurot. 2023. aasta jaotus asutuste vahel täpsustatakse huvitegevuse kava kinnitamise järgselt.

Selle tegevusalaga kajastatakse ka huviharidusega seotud haridusteenuse ostmist muudelt isikutelt summas 21,0 tuh eurot (Läti Valka Kunstikool).

Väärikate Ülikooli läbiviimiseks on planeeritud kulud tegevusalaga 09800 summas 2,0 tuh eurot.

2.8. Sotsiaalne kaitse (tegevusalad 10121; 10200, 10201, 10400, 10402, 10600, 10701, 10702)

Tabel 10. Sotsiaalse kaitse kulude jaotus

	2021 täitmine	2022 eelarve	2023 eelarve	2023 vs 2022
Hoolekandeesutused (10)	1 662 299	1 330 141	1 666 993	25,3%
Teenused ja toetused (10)	923 633	1 144 537	1 164 271	1,7%
Toimetulekutoetus (10)	613 876	552 772	1 021 990	84,9%
Sotsiaalne kaitse kokku	3 199 808	3 027 450	3 853 254	27,3%

2.8.1 Hoolekandeesutused

Valga valla eelarvest tasutakse üldhooldekodu teenuse eest kõige suuremas mahus AS-le Valga Haigla, SA- le Taheva Sanatoorium, MTÜ-le Paju Pansionaadid ning Lõuna-Eesti Hooldekeskusele. 2023. aasta eelarves on selleks planeeritud 866,7 tuhat eurot. Valla hallatava asutusena tegutseb Karula Hooldemaja, kus on kohti 15-le hoolealusele (tegevusala 10200).

Valga Töötute Aktiviseerimiskeskus tegeleb töötute probleemide lahendamise ja nende koordineerimise ka kortertüüpi varjupaikade isikutele, kes ise ei ole suutnud endale elamisvõimalust soetada (10600). Sama tegevusalaga kajastatakse ka Laatre sotsiaalmaja, Hargla sotsiaalmaja ja Valga sotsiaalmaja (Uus 14) kulud.

Vanemliku hoolitsuseta lastele pakub asendushooldusteenust valla hallatava asutusena Valga Perekeskus Kurepesa. Teenuse osutamiseks on paarismaja (kahele perele), kus kohti kokku 12 lapsele. Laste turvatoa ja lapsehoiu- ning teisi tugiteenuseid pakutakse Valga linnas aadressil Kungla 12. Asenduskodu eelarve planeerimisel on arvestatud kehtestatud pearahaga ühele lapsele, hoiu- ja tugiteenustest laekuva rahaga ning puudujääva osa katab vald (tegevusala 10400). Valga valla lapsi on 30. november 2022 seisuga asendushooldusteenusel 14 (neist Perekeskuses Kurepesa 2), hooldusperes 1, perekodus 5 (kõik Perekeskuses Kurepesa) ja järelhooldusteenusel 1 laps. Asendushooldusteenuse ostmiseks teistelt asutustelt on planeeritud 265,4 tuhat eurot.

2.8.2 Sotsiaalabi teenused ja toetused

Sotsiaalabi teenuste kulude all on koduhooldustöötajate tööjõukulud ja teenuse osutamiseks vajalikud majandamiskulud, teenusega on kaetud kogu vald (tegevusala 10201). Selles grupis kajastatud toetused on ette nähtud puuetega inimestele, vähekindlustatud peredele ja sihtrühma toetused nagu lapse 3-osaline sünnitoetus, esimesse klassi astujate toetus, matusetootus jne (tegevusalad 10121, 10402, 10702). Kõige suuremaks toetuse liigiks on toimetulekutoetus (tegevusala 10701), mida makstakse riiklikest vahenditest. Teiste toetuste 2023. aasta eelarvesse planeerimisel on aluseks 2022. aastal tegelikult makstud toetuste juhtude arv.

3. INVESTEERIMISTEGEVUS

Kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seaduse kohaselt kuuluvad investeerimistegevuse eelarve tuludesse hoiustelt saadavad intressid, tulu põhivara võõrandamisest ning investeringuteks saadavad toetused. Investeerimistegevuse kulude alla arvatakse laenudelt makstavad intressid, põhivara soetus, põhivara soetuseks antav sihtfinantseerimine, antavad laenud ja osaluste ning muude aktsiate ja osade soetus.

Valga valla investeerimistegevuse eelarve on 4,14 mln eurot. Põhivara müük on kavandatud summas 74,0 tuhat eurot ning põhivara soetus summas 4,50 mln eurot, millele lisanduvad põhivara soetuseks antavad toetused.

Investeeringute eelarve objektide lõikes on esitatud tabelis 11. Kuna osa investeeringuid on pooleli, siis täpsustuvad objektid ja summad eelarve menetlemise kestel esimese ja teise lugemise vahepeal. Investeeringuid rahastatakse saadavate toetustega, kasutatakse laenukapitali ning eelmise aasta kasutamata vahendeid.

Tabel 11. 2023. aasta investeeringud

	Eelarve	Rahastusallikas
KOV kriisivalmiduse suurendamiseks generaatori soetamine	18 840	Projektitoetus
Tartu tänava jalgratta- ja jalgteerajamine Valga linnas	320 000	Projektitoetus
Vahtra tänava pikendus	672 000	Projektitoetus
	355 169	Projektitoetus
Valga Kesk 19 rekonstrueerimine	19 600	KOV omaosalus
Kagu-Eesti spetsialistide eluasemete toetus 2022	7 166	KES programmi riigipoolne toetus
	7 166	KES programmi KOV toetus
Toogipalu kalmistu laienduse projekt	32 280	KOV omaosalus
E. Enno 15 (Valga) spordihoone ehitus	1 550 000	laen
	468 674	HTM toetuse jääk
Jaanikese Motokompleksi arendamine II etapp	51 898	MATA toetus
	17 300	KOV omaosalus
Valga Avatud Noortekeskuse hoone rekonstrueerimine	328 734	Projektitoetus
	159 966	KOV omaosalus
SA VIKP muuseumi ruumide laiendus	27 000	KOV antav toetus põhivara sihtfinantseerimiseks
	328 723	KOV omaosalus
Valga ujula rekonstrueerimine	114 155	MATA toetus
Valga Priimetsa koolihoone remont	62 849	AAS BTA Baltics kindlustushüvitis
SA Taheva Sanatoorium küttesüsteemi ümberehituseks	19 549	KOV antav toetus põhivara sihtfinantseerimiseks
	37 731	Hajaasustuse programmi riigipoolne toetus
Hajaasustuse programm 2022	42 337	Hajaasustuse programmi KOV toetus
	40 000	Hajaasustuse programmi riigipoolne toetus
Hajaasustuse programm 2023	40 000	Hajaasustuse programmi KOV toetus
Kokku	4 721 137	

4. FINANTSEERIMISTEHINGUD

Finantseerimistehingute eelarves kajastuvad laenude tagasimaksed ja uute laenude võtmine. Valga valla laenukoormus 31.12.2022. aasta seisuga oli 10,10 mln eurot. Aastal 2022 võeti välja laen summas 170,0 tuh eurot (Jaanikese motokompleksi ehitustööde finantseerimise

omaaosaluse katteks). 2022. aasta eelarves E. Enno 15 (Valga) spordihoone ehituseks planeeritud laenu võtmine summas 1,55 mln eurot lükkub seoses ehitustööde pikenedamisega edasi 2023. eelarveaastasse. Tabelis 12 kajastuvad 2023. aasta laenulepingute järgsed tagasimaksud ja intressikulud. Laenuintressiks on arvestatud panga marginaal ja 6 kuu Euribori määr. Laenuintressid on tõusnud seoses intressimäärade muutmise ja Euribori tõusuga, mistõttu on teiseks lugemiseks korrigeeritud intressikulu summas 227,5 tuh eurot vastavalt pankade laenugraafikutele. Kokku on 2023. aastal laenu teenindamise kulud 1,47 mln eurot, millest põhiosa maksed 1,11 mln eurot ja intressimaksud 365,72 tuh eurot.

Tabel 12. Laenu teenindamine 2023. aastal

	Laenu tagastamine	Intress	Kokku	Laenu jääk 31.12.2023	Lõpptähtaeg
KIK SA I laen	34 833	915	35 748	17 414	2024
KIK SA II laen	111 110	22 915	134 025	555 547	2028
KIK SA III laen	49 628	19 810	69 438	496 280	2033
AS SEB laen (2013)	360 000	7 630	367 630	0	2023
LHV Pank/ kuni 31.12.2019 Danske Pank (2017)	240 000	36 690	276 690	980 000	2027
AS SEB (2017)	40 000	6 990	46 990	160 000	2027
LHV Pank/ kuni 31.12.2019 Danske Pank (2014)	3 174	685	3 859	16 134	2028
Swedbank AS (2018)	36 000	70 895	106 895	1 820 000	2028
AS SEB (2019)	36 000	55 675	91 675	1 356 000	2029
LHV Pank (2020)	90 000	109 912	199 912	2 784 000	2030
Swedbank AS (2021)	80 000	24 415	104 415	640 000	2031
Aastase 2022 planeeritud laen võetakse osaliselt välja detsembris 2022	16 860	7 070	23 930	153 140	2032
Algselt aastasse 2022 planeeritud laen võetakse osaliselt välja aastal 2023	0	1 550	1 550	1 550 000	2033
Swedbank Liising AS kapitalirent Traktor Multione 8.4s (2019)	8 356	568	8 924	16 480	2024
Kokku	1 105 961	365 720	1 471 681	10 544 995	

5. VÕRDLUS EELARVESTRATEEGIAGA

Valga valla eelarvestrateegia aastateks 2023–2027 kinnitati volikogus 28. septembril 2022. aastal. 2023. aasta eelarve seletuskirja koostamise ajaks on muudatused võrreldes strateegiaga esitatud alljärgnevas tabelis.

Tabel 13. 2023. aasta eelarve võrdlus Valga valla eelarvestrateegiaga 2023-2027

	Eelarvestrateegia 2023	Eelarve 2023	Erinevus EA vs ES
Põhitegevuse tulud kokku	23 335 184	25 151 369	1 816 185
Maksutulud	11 149 163	11 453 278	304 115
sh tulumaks	10 754 163	11 059 278	305 115
sh maamaks	381 000	381 000	0
sh muud maksutulud	14 000	13 000	-1 000
Tulud kaupade ja teenuste müügist	1 402 040	1 386 519	-15 521
Saadavad toetused tegevuskuludeks	10 692 721	12 240 072	1 547 351
sh tasandusfond	4 067 963	4 194 598	126 635
sh toetusfond	5 927 321	7 610 556	1 683 235
sh muud saadud toetused tegevuskuludeks	697 437	434 918	-262 519
Muud tegevustulud	91 260	71 500	-19 760
Põhitegevuse kulud kokku	21 564 987	24 958 220	3 393 233
Antavad toetused tegevuskuludeks	2 091 008	2 604 363	513 355
Muud tegevuskulud	19 473 979	22 353 857	2 879 878
sh personalikulud	12 701 229	14 281 457	1 580 228
sh majandamiskulud	6 625 850	7 953 850	1 328 000
sh muud kulud (sh reservfond)	146 900	118 550	-28 350
Põhitegevuse tulem	1 770 197	193 149	-1 577 048
Investeeringustegevus kokku	-2 654 295	-4 142 925	-1 488 630
Põhivara müük (+)	90 000	74 000	-16 000
Põhivara soetus (-)	-5 559 945	-4 500 188	1 059 757
Põhivara soetuseks saadav sihtfinantseerimine (+)	3 212 127	869 442	-2 342 685
Põhivara soetamiseks antav sihtfinantseerimine (-)	-130 000	-220 949	-90 949
Finantstulud (+)	500	490	-10
Finantskulud (-)	-266 977	-365 720	-98 743
Eelarve tulem (ülejäak + / puudujääk -)	-884 098	-3 949 776	-3 065 678
Finantseerimistegevus	-1 059 061	444 039	1 503 100
Kohustuste võtmine (+)	200 000	1 550 000	1 350 000
Kohustuste tasumine (-)	-1 259 061	-1 105 961	153 100
Likviidsete varade muutus (suurenemine + / vähenemine -)	-1 943 159	-3 505 737	-1 562 578

Võrreldes eelarvestrateegiat 2023. aasta eelarvega on prognoositust suuremad nii põhitegevuse tulud kui ka -kulud.

Tasandusfond on esialgsetel andmetel strateegias kavandatust 126 tuh euro võrra suurem. Toetusfond on tegelikkuses suurem erinevatel põhjustel: uue meetmena lisandus pikaajalise hoolduse korralduse toetus ja KOV suurenenud energiakulude toetus, suurenes toetus pedagoogide töötasude hüvitamiseks ja vähesel määral toetus teede hoiuks, rahvastikutoimingute korraldamiseks ja matusetootuse maksmiseks. Tulumaksu tulu on võrreldes strateegiaga 300 tuh euro võrra suurendatud, tuginedes 2023. aasta miinimumpalga ja pedagoogide töötasu alammäära tõusule. Maamaksu tulu on prognoositud samale tasemele. Reklaamimaksu tulu on võrreldes strateegiaga vähesel määral vähendatud, tuginedes 2022. aasta eelarve täitmisele ja eeloleva aasta prognoosidele. Mõnevõrra vähem on 2023. aasta eelarvesse planeeritud põhivara müüki.

Võrreldes põhitegevuse tuludega on 2023. aasta eelarves võrreldes strateegiaga olulisel määral suurenenud põhitegevuse kulud. 2022. aasta teine poolaasta tõi ridamisi hinnatõusu teateid tarnijatelt ja lepingupartneritelt (küte, elekter, valveteenused, sideteenused, programmide haldus- ja kuutasud). Kasvavad kulud avalike alade puhastamiseks ja ühistranspordi korraldamiseks. Samuti tõusis eeldatust suuremal määral pedagoogide palga alammäär. Piiratud eelarveliste vahendite tõttu on väiksem reservfondi suurus.

Investeeringustegevus on eelarvestrateegias kavandatust väiksemas mahus. Eelarvestrateegias loetletud investeeringuobjektidest on suur osa planeeritud realiseerida projektitoetuste saamisel. Lisaks tuleb arvestada valla omafinantseerimise- ja laenu teenindamise võimekust. Neil põhjustel on 2023. aasta eelarvesse planeeritud objektid, mille elluviimiseks on saadud toetust. Laenukohustuste suurendamine, mis eelarvestrateegia koostamise ajal oli planeeritud 2022. aastasse lükkub edasi 2023. aastasse. Seoses sellega on 2023. aasta eelarves suurenenud kohustuste võtmine ja vähenenud kohustuste tasumine. Laenukohustuse suurendamise aluseks on Volikogu 15.10.2021. aasta otsus nr 268 „Loa andmine laenu võtmiseks“ 1,55 mln eurot E. Enno 15 spordihoone ehitamiseks ja 24.08.2022. aasta otsus nr 44 „Loa andmine laenu võtmiseks“ muutmise. Strateegias kavandatust suurem on olnud ka laenuintressimäärade tõus.